

Araştırma

ÖZET

Okul aile birliğinin yapısını ve çalışmalarını güçlendirmek hedefi doğrultusunda, birlik başkanlarının sorumluluk aldıkları okul ortamını ve başkanların toplumsal konumlarını belirlemek, birlik çalışmalarının güçlü yanlarını ve sağladıkları başarıları saptamak, birlik çalışmalarında karşılaşılan riskleri ve yaşanan sorunları değerlendirmek, sorunların çözüm yollarını gündeme getirerek birlikleri güçlendirici öngörülerde bulunmak bu çalışmanın amacıdır.

Okul-aile birliği; veli katılımını temel alan örgütlü bir yapıda, ulusal bakış ve sorumluluklar gereğince, çağdaş toplum olma doğrultusunda, okul yönetimi ile işbirliği içinde, öğrenciyi, okulu ve eğitimi geliştirici etkinlikler yapan, gerekli ilişki ve etkileşimleri kuran, velilerin gücünü demokrasi kültürüne ve ilkelerine göre harekete geçiren örgütlü bir birliktir. Birlikleri güçlendirecek strateji; bilimin önderliğinde, merkezi yönetim ve yerinden yönetim ilkelerinin bütünlüğünde, öğrenciyi temel alan, sosyal çevreyi, aileyi ve okulu ve geliştiren, birlikte yapma, dayanışma, paylaşma, katılım, işbirliği, destekleme, yardımcı olma kültürünü geliştiren yaklaşıma göre belirlenmelidir.

Anahtar sözcükler: *Okul-aile birliği, katılımcı demokrasi, okul-aile birliğini güçlendirme.*

ABSTRACT

The aim of this study is, to determine the social status of presidents of unions and the school settings under their responsibility; to determine the strong points and the success of union works; to assess the risks in union works and the problems faced by the unions; to have foresights to empower unions by presenting solutions to their problems; in order to empower the structure and the

OKUL - AİLE BİRLİĞİ ÇALIŞMALARINI GÜÇLENDİRME ARAŞTIRMASI

Empowerment Research on Activities of School- Family Union

İbrahim CILGA*

* Hacettepe Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal
Hizmet Bölümü, Doç. Dr.

works of school family unions. School-family union is an organized union that realizes activities to develop school and education, to establish necessary relations and interactions, to mobilize power of guardians as regards to the principles and culture of democracy in an organized structure that gives importance to guardian participation in the framework of national view and responsibilities towards being a contemporary society. A suitable scientific strategy that empowers unions should be determined as an approach that is student-based, that develops social environment, family, school and culture of team work, solidarity, sharing, participation, cooperation, supporting and that helps the integrity of central administration and local administration.

Key words: *School-Family union, participatory democracy, empowering of school-family union*

GİRİŞ

Sorun ve Amaç

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından, 2004 yılında, "Dernek ve Vakıfların Kamu Kurum ve Kuruluşları ile İlişkilerine Dair Kanun" ile getirilen değişiklikler üzerine yeni düzenlemeler yapılmıştır. Okul Koruma Dernekleri kapatılmış, okulla, öğrenciye, eğitime ve öğretime sağlanan katkılar ve mali görevler birliklere aktarılması gerçekleştirilmiştir. Mali alanlara karışmayan okul-aile birlikleri, demokratik katılım ve gönüllülük ilkesine göre yönetimde sorumluluk alan veliler ile yeni bir yapılanmaya gitmek,

mali konularda bir işletme olarak genel ve özel usullere göre çalışmak ve yıllardır yerleşmiş temel görevlerini de yapmak zorunda kalmışlardır. Demokratik katılım ilkesine göre tüm velileri kapsayan, okul-aile ilişkilerini geliştirmeye yönelik, eğitim ve öğretim odağında okulu, yönetimi, öğretmeni ve öğrencileri desteklemeye çaba gösteren birlikler, mali sorumluluklarını ve artan idari çalışmalarını gerçekleştirmede zorluklarla karşılaşmışlardır. Okul-Aile Birliği çalışmalarının geliştirilmesi ve güçlendirilmesi önemli bir gereksinim olarak gündeme gelmiştir. Birlik çalışmalarında, gerçekleştirilen başarılı etkinlikler yanında, yaşanan sorunların belirlenmesi ve çözüm yollarının saptanması gerekli olmuştur. Bu alanda yapılmış bir araştırmanın bulunmaması, çalışmanın gereğini ve önemini arttırmaktadır. Okul aile birliğinin yapısını ve çalışmalarını güçlendirmek hedefi doğrultusunda, birlik başkanlarının sorumluluk aldıkları okul ortamını ve başkanların toplumsal konumlarını belirlemek, birlik çalışmalarının güçlü yanlarını ve sağladıkları başarıları saptamak, birlik çalışmalarında karşılaşılan riskleri ve yaşanan sorunları değerlendirmek, sorunların çözüm yollarını gündeme getirerek birlikleri güçlendirici öngörülerde bulunmak bu çalışmanın amacıdır. Okulların ve başkanların niteliklerini belirlemek, okul aile birliklerine velilerin katılımlarını incelemek, okul-aile ilişkilerini ve yaşanan

sorunları irdelemek, birlikler ile okul yönetimlerinin ve öğretmenlerin ilişkilerini değerlendirmek, okul-aile birliği çalışmalarının boyutlarını saptamak ve birliklerin güçlendirilebilmesi için başkanların düşüncelerini belirlemek çalışmanın alt amaçlarını oluşturmaktadır.

Kuramsal Açılım

Okul aile birliğinin güçlendirilmesi, eğitim sisteminin güçlendirilmesi çalışmalarının bütünlüğünde düşünülmelidir. Bu bütünlük, giderek toplumda demokrasinin güçlendirilmesi düşüncesi ile bütünleşmektedir. Sistemci ve bütüncül yaklaşımla okul aile birliklerini güçlendirme konusuna bakmak önemlidir. Okul-aile birliği çalışmaları; insan ilişkilerine dayalı, katılımcı mekanizmaları içeren ve eğitim sistemi ile bütünlük taşıyan bir nitelikte gerçekleşmelidir. Okul-aile birliği sisteminin incelenmesi, eğitim sisteminin önemli bir bileşeninin irdelemesine, eğitim ve toplum odağında çıkarımlarda bulunulmasına olanak yaratacaktır. Demokratik ve laik eğitim sisteminin güçlendirilmesi, çağdaş toplum olmanın yolu, okul-aile birliği çalışmalarını da kapsar (Karakütük, 2001). Çağdaş ve demokratik eğitim, eğitimde gerçekleşmesi gereken gelişmeleri öngörmektedir. Bu değişimler; insanı geleceğe hazırlayan, eğitim kurumlarının yapısı ve davranışların insan haklarına ve demokrasi ilkelerine uygun olduğu, eğitimcilerin ve öğrenci-

lerin rollerinde bu doğrultuda ileriye dönük değişmelerin yapıldığı, eğitim ortamını düzenleyen kuralların demokrasi ilkelerine göre belirlendiği, özgür düşüncenin temel alındığı ve demokratik insanın yetiştirilmesinin hedeflendiği nitelikleri taşımalıdır (Bilgen,1994:28-36). Anayasada ve Milli Eğitim Temel Kanununda yer alan ilkeler, eğitim yönetiminin her düzeyde katılımcı demokrasi ilkelerine göre işlerlik kazanmasını öngörmektedir. Okul ve birlik ortamında; demokratik liderlik rolü önem kazanmaktadır. Eğitim yönetiminde, her düzeyde, sistemci ve bütüncü bir yaklaşımla, katılımcılığı temel alan, güven verici, olumlu, yapıcı, geliştirici ve önderlik eden demokratik etkileşime dayalı liderlik rolü; süreçleri ve işlemleri yönlendirmelidir. Okul-aile birliğinin güçlendirilmesi çalışmalarında, gücün demokratik kullanımı temeldir. Birliğin görev alanlarında etkililik ve verimlilik sağlayacak güçlendirici çabalar; gereksinimleri karşılama, düşünce, duygu ve eylem gücünü artırma, kaynakları harekete geçirme ve dağılımını sağlama konularını kapsar. Baskıcı, kontrolcü, denetleyici ve aldırılmaz tutumlar yerine, okul ve birlik ortamlarında; demokratik katılımı, paylaşımı, dayanışmayı ve birlikte yapmayı benimseyen tutumlar öne çıkarılmalıdır. Güvensizlik yerine güveni, bilgisizlik yerine bilimi ve akılcılığı, bilgi paylaşımını ve bilinçlenmeyi öne çıkarmak, okul ve

birlik yönetiminin ortak anlayışı olmasıdır (Cüceloğlu,1994: 155).

Katılımcı demokrasi kültürüne ve ilkelerine göre; bilinçli ve sorumluluk sahibi ve katılımcı veli, bilgili, bilinçli ve demokratik önderlik yapan yönetici, bilimi ve akılcılığı temel alan nitelikli öğretmen ve çağdaş gelişmeye açık, araştıran, sorgulayan, katılımcı, yapıcı ve üretken öğrenci okul sisteminin temel aktörleri olmalıdır (Cılga,2004: 16 -26).Katılım sözcüğünün içerdiği anlamda açıklık ve uygulanabilirlik önemlidir. Katılım, katılımcıların elde etmek istediği hedeflere varmalarının bir aracıdır. Katılım, katılımcıların toplumsal kaynak ve kurumlar üzerindeki ortak denetimini sağlama ve arttırmaya yöneliktir. Katılım, bir topluluk içindeki yeniliklerin planlanmasına ve uygulanmasına, olanaklı olduğunca çok sayıda ilgili insanın karışması ve yenilik üzerinde oydaşma sağlamasıyla gerçekleşir. Bu üç anlamı birlikte içermeyen herhangi bir davranışın, katılım olarak adlandırılmayacağı düşünülmektedir. Bu bağlamda katılım; insanların kendi yaşam alanlarına ilişkin kararlarda, işlem ve eylemlerde etkileşimli özne olmalarıdır, biçiminde tanımlanabilir (Miser, 2000:9).Toplumsal yapının bütünlüğünde, eğitim sisteminin tüm bileşenlerini kapsayacak düzeyde; okulun, ailenin, yönetimin, öğretmenin ve öğrencinin demokrasi kültürüne ve ilkelerine göre etkin bir katılım

çinde olması, işbirliği yapması, okul sisteminin ve okul yaşamının buna göre düzenlenmesi gerekir. Katılım konusunda ortak anlayışın ve bilincin oluşturulması öncelik kazanır. Okul aile birliği çalışmaları, yeni mali sorumluluklar nedeniyle, eğitim ekonomisi yönünden makro düzeyde tartışmalarla karşı karşıyadır.

Eğitim ekonomisinin düzenlenmesi, eğitim hizmetlerinin finansmanı, kaynak dağılımı ve eğitimin kalitesinin yükseltilmesi, anayasal ilkelere göre devletin sorumluluk alanına girmektedir. Eğitim giderleri, kamusal masraftır. Kamusal masrafların karşılanması devlet görevleri arasındadır. Eğitim hizmetlerinin karşılanması ve kalitesinin artırılması devletin sorumluluğudur (Serin,1972:95-109). Okul-aile birliklerinin eğitim ekonomisinde yeni yüklenen sorumluluklar devletin sorumluluklarının paylaşılması ya da devri yolunu açmaktadır. Eğitim giderlerinin kamusal alandan veli alanına taşınması, veliler açısından karşılanamayacak mali yükleri doğurur. Eğitim giderlerine velilerin katılımının gündeme getirilmesi, eğitim hizmetlerinin karşılanamaması ve eğitimin kalitesinin gelişmesini engeller. Okul aile birlikleri, toplumsal çevresi içinde ele alınacak örgütlerdir. Örgütsel amaçları, toplumun ve eğitimin gereksinimleri doğrultusunda açıklık kazanır. Örgütsel amaçların değişmesi, resmi amaçlar doğrultusunda düşünülmelidir. Birlik-

lerin işlem çevresi, okul ve okul çevresi içinde ve çevresi ile etkileşim içinde ele alınmalıdır. Birliklerin işlem çevresi, hizmet yönünden karmaşık ve istikrarsızlıklar taşır. Hizmet çevresinde istikrarsızlığı önlemek için uygulanacak yöntem ve teknikler önemlidir. Okul aile birlikleri, bağımlı değişkendir. Resmi düzenlemeler yanında, içinde olduğu toplumsal yapının ve sosyal çevrenin bağımsız değişken olarak etkili olduğu bir dinamik içinde yapısal ve işlevsellik kazanır. Okul aile birliklerinin işlem çevresi, mali ve insani kaynaklarının niteliği ve niceliği, birliği düzenleyici ve denetleyici normlar, ilkeler ve yöneticiler ara değişken olarak etkilidir (Öncü,1976:41-61). Okul aile birlikleri, örgüt yapısı ve üyeleri açısından geniş bir tabana dayanmaktadır. Birlik örgütlenmesi, nicel ve nitel açıardan toplumda en geniş katılıma sahip demokratik kitle örgütlenmesidir. Toplumsal çevresi içinde dinamik bir öge olan okul ve okul aile birlikleri, yapısal ve çevresel değişmelere göre etkililik kazanır. Birlik, okul ile aile arasında bütünleşmeyi gerçekleştirmek, veli ve okul arasında iletişimi ve iş birliğini sağlamak, eğitim-öğretimi geliştirici faaliyetleri desteklemek, maddi olanaklardan yoksun öğrencilerin zorunlu gereksinimlerini karşılamak ve okula maddî katkı sağlamak üzere kurulur (mad.5). Okul-aile birliğine veli katılımlarını sınırlayan, birlik başkanlarının ve üyelerin uygulamada risklerle karşı-

laşmasına neden olan yeni işlevler, birliklerin veli-okul ilişkileri, eğitim-öğretim ve öğrenci odaklı çalışmalarını da engelleyici olmuştur.

Toplam kalite yönetimi felsefesi açısından, okul-aile birlikleri güçlü yanlara sahip olduğu kadar, risklerle de karşı karşıya bulunmaktadır. Araştırma ile elde edilecek bulgular ışığında bir risk analizi yapılması gereklidir. Yeni düzenlemelerin okul aile birliklerine sağladığı güçlü yanlar yanında, gelişmeye açık yanlar da tartışmaya açılmalıdır (Aydın, 2000). Değişmenin yol açtığı gelişmelerin ve ortaya çıkan sorunların değerlendirilmesi araştırılması gereklidir. Gerçekleştirilecek araştırmalarla elde edilecek verilerin gelişimsel açıdan değerlendirilip, okul-aile birliklerinin geliştirilmesi için yeni politika ve stratejilerin saptanmasına yardımcı olmak önemlidir. Örgüt sosyolojisi açısından; ortak yararı gözeten, hizmet üretme boyutlarını yüklenen, yeni değişiklerle işletme sorumlulukları yüklenen, temelde ise toplum yararına yönelik örgütler kategorisine giren okul-aile birlikleri karmaşık bir örgüt tipine doğru dönüşmektedir (Öncü,1976:32-39).

YÖNTEM

Ele alınan sorunun niteliği ve tanımlanan amaçlar çerçevesinde, araştırmanın modeli tanımlayıcı araştırma tasarımına göre yapılmıştır. Tanımlayıcı araştırma tasarımında,

tanımlama kavramı; bir durum/koşulun, insanın, ilişkinin, örgütlü faaliyetin, iletişim sürecinin, uygulanan politikanın ne olduğunu tasvir, tarif, betimleme, açıklığa kavuşturma anlamına gelir. Olgu araştırmasının amaçlarına uygun olarak; okul-aile birliği çalışmaları hakkında bilgi toplamak, sorunları belirlemek, var olan koşulları belirlemek, karşılaştırmalar ve değerlendirmeler yapmak, birlik başkanlarının neler yaptıklarını incelemek, böylece, kazanılan tecrübelerden faydalanarak yeni politikaların saptanmasına, planlar yapılmasına ve yeni kararlar alınmasına yardımcı olmak, var olan yanının yarattığı sorunların çözülmesine ve birlik yapısının güçlendirilmesine yol göstermek modelin çerçevesini oluşturmaktadır (Erdoğan, 1998; 60-61); (Sencer, Sencer, 1978; 70). Araştırmanın ana amacı ve alt amaçları kapsamında bilgi üretmek için, keşfedici ve tümevarımcı olanaklar sunması, sayısal verilere ulaşmayı sağlaması, tanımlayıcı ve sonuç çıkarıcı istatistiksel ölçümlere olanak sağlaması nedenleriyle niceliksel araştırma yolu uygun bulunmuştur (Erdoğan,1998;56). Araştırmanın evreni, Ankara ili Keçiören ilçesindeki tüm ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarındaki okul-aile birlikleridir. İlçe genelindeki tüm okullarda bulunan tüm okul-aile birliklerinin başkanları araştırmanın evrenini oluşturmuştur. Türkiye çapında yaşanan sorunlara, ilçe düzeyinde ölçüm ve değerlendirmeler yaparak,

genelde yararlı olabilecek bilgilere ulaşılabileceği düşünülmüştür. Tam sayım yapılması yolu seçildiği için soru kağıdı, İlçe Milli Eğitim Müdürlüğünün iletişim olanaklarından yararlanılarak, tüm okul aile birliklerinin üst örgütlenmesi olan Veli Konseyi Başkanlığının yardımıyla tüm birlik başkanlarına gönderilmiştir. Toplam 140 birlik başkanından gelen toplam anket sayısı 80 olmuştur. Ulaşılan sayının evreni temsil edici olduğu, gerçekçi ve geçerli bilgiler sağlayabileceği kabul edilmiş ve uygulamaya yardımcı olan birimlerle görüşülerek karar verilmiştir. Bilgi toplama aracının geliştirilmesinde, genel amaca ve alt amaçlara uygun olarak ve tanımlayıcı verilere ulaşmak için gerekli sorulara yer verilmiştir. Uygulanan soru kağıdı ile elde edilen bilgiler kodlanmış, açık uçlu sorular kapalı uçlu hale getirilmiş ve bilgisayar ortamında SPSS programına yüklenmiştir. Verilerin % dağılım tabloları alınmış ve incelenmiştir. Okul-birlik ve ailelerin bulunduğu mahalleler bazında dağılımların gösterdiği değişimleri saptamak için; çevre ve merkez yerleşim yerleri gruplandırılmasına göre tüm verilerin çapraz tablo düzenlemeleri yapılmıştır. Merkezi yerleşim yerleri ile çevre yerleşim yerleri gruplarındaki farklılaşmaları irdelemek için, istatistiksel olarak, gruplar arasındaki farkın önem düzeyini ölçmek için ki kare analizi yapılmıştır.

BULGULAR

Okul-Aile Birliği Başkanlarının Nitelikleri ve Birlik alışmalarına Veli Katılımı

Keçiören ilçesindeki eğitim kurumlarını içinde buldukları sosyal evre içinde, bütüncül olarak değerlendirmek, aynı çevrede yaşayan aileler ile birlik arasındaki ilişkileri sorgulamak önemlidir. Okul-aile birlikleri, yerleşim yerinin niteliklerine, ailelerin ve okulun yapısal dinamiklerine göre oluşan ortam ve koşullarda etkinlik göstermektedirler. Araştırmaya katılan birlik başkanları, okullarının bulunduğu mahalleler kapsamında, merkezi yerleşim yerleri (% 48.8) ve evre yerleşim yerleri (% 51.3) gruplarında birbirine yakın oranlarda yığılım gösterdikleri gözlenmiştir. Yapılan ki kare analizi, gruplar arasında farkın önemsiz olduğunu göstermiştir. Yerleşim yerleri ölçütüne göre, araştırmaya katılan birlik başkanlarının oluşturduğu grupların bir birine yakın oranlarda temsili, yerleşim yerine göre karşılaştırmaların yapılmasına olanak sağlamaktadır. Meslek durumları açısından, birlik başkanlarının yarısından fazlasının (%56.6) ev hanımlarından oluştuğu saptanmıştır. alışan velilerin ikinci sırada geldiği (toplam: % 23.7), emekli (%19.7) olanların üçüncü sırada olduğu anlaşılmıştır. alışan-alışmayan ölçütüne göre analiz yapılacak olursa; okul-aile birliği çalışmalarına katılanların çoğunluğu (%76.3) alışmayan

velilerden oluşmaktadır. Merkezi ve evre yerleşim yerleri açısından farklılaşmaya bakılacak olursa, genel eğilimin her iki yerde de gözlendiği fakat ev hanımlarının evre mahallelerde daha fazla olduğu, çalışanların oranının da merkeze göre oransal olarak daha az olduğu gözlenmektedir. Verilerin genel dağılımı, okul-aile birliği başkanlarının büyük bir bölümünün kadın velilerden (%65) oluştuğunu göstermektedir. Demokrasi kültürünün temel alındığı, işleyiş dinamiğini katılım ilkesinin belirlediği birlikler, bütün velilerin katılımı ile güçlenir. Bilgili, bilinçli ve katılımcı veliler, okulda, ailede ve toplumda demokrasinin gelişmesine önderlik edebilirler. İlgilenmek, zaman ayırmak, çok boyutlu yararları gözetmek, sorumluluk alıp çalışmak ve üretmek gerekir. Bu değerleri, tutum ve davranışa dönüştüren güçlü bir veli katılımıyla birlik çalışmaları gelişir. Genel dağılıma göre, başkanların yarıya yakın bölümünün (%48.8) görev yapma süresi, bir yıla sınırlı kalmaktadır. Süreler uzadıkça görev yapanların oranı azalmaktadır. Başkanların birlik çalışmalarında deneyimsiz ve birikimsiz oldukları anlaşılmaktadır. Yerleşim yerleri açısından karşılaştırma yapılacak olursa, evre yerleşim yerlerindeki velilerin bir yıl süreli görev yapma eğilimlerinin daha fazla olduğu söylenebilir. Merkezi yerleşim yerlerinde bulunan okullarda işe, başkanların daha uzun süre birlik çalışmalarına katıldıkları, bu katılım-

larının (1-3) yıl arasında yoğunlaştığı belirtilebilir. Velilerin birlik çalışmalarına katılma ve sorumluluk alma nedenleri çeşitlilik göstermektedir. En önemli neden olarak belirtilen görüşler; okul odaklı yararlar (% 22.5) ve çevre odaklı yararlar (% 22.5) sağlamaya yöneliktir. Okula ve çevreye yararlı çabalar üretmek için katılım ve sorumluluk alma önemli bir bilinç düzeyini yansıtmaktadır. Birliğin okula ve çevreye yararlı olmasının sağlanması düşüncesi, birliğin kuruluş

felsefesine ve amaçlarına uygun bir veli kitlesinin varlığını göstermektedir. Okulda verilen eğitim odağında yararlı olmayı hedefleyenlerin (% 20) ve okul-aile birliği odağında birlik çalışmalarını geliştirici yararlar sağlamayı düşünenlerin (%16.3) varlığı önemli bir grubu oluşturmaktadır. Birliğe katılımı ve yönetimde sorumluluk almayı öğrenci odaklı yararlar üretmeyi düşünenlerin oranı (%10) çok düşük düzeyde kalmaktadır. Birlik ortamında, kendini gösterme, ger-

Tablo: 1 Okul Aile İlişkilerinde Yaşanılan En Önemli Sorun

		Okulun Bulunduğu Mahalle		Toplam
		Merkezi Yerleşim Yeri	Çevre Yerleşim Yeri	
Okulunuzda Okul ile Aile Arasındaki En Önemli Sorun	Ailelerin Bilinçsizliği, Duyarsızlığı, Kopukluk	Sayı 14	12	26
		% 17,5%	15,0%	32,5%
	Ailelerle İletişim Eksikliği	Sayı 12	10	22
		% 15,0%	12,5%	27,5%
	Ekonomik Sorunlar, Aidat Toplanması, Gelir Düzeyi Düşük Aile	Sayı 2	6	8
		% 2,5%	7,5%	10,0%
	Okul Aile Birliğinin Tanınmaması ve Katılımsızlık	Sayı 4	2	6
		% 5,0%	2,5%	7,5%
	Okulla İlgili Sorunlar	Sayı -	4	4
		% -	5,0%	5,0%
Okulun Okul Aile Birliğini Önemsememesi, Karşılıklı Güvensizlik	Sayı 4	2	6	
	% 5,0%	2,5%	7,1%	
Hiçbir Sorun Yok	Sayı 3	5	8	
	% 3,8%	6,3%	10,0%	
Toplam	Sayı 39	41	80	
	% 48,8%	51,3%	100,0%	

$X^2: 8,124$ SD: 6

p: 0,229

çekiştirme ve kendine toplumsal imaj ve statü sağlama amacıyla bulunanların, bilgi ve bilinç düzeylerinin gelişmeye açık yanları olduğu belirtilmelidir. Yerleşim yerlerinin farklılaşması açısından konuya bakılacak olursa, çevre yerleşim yerlerindeki birlik başkanları daha çok çevre odaklı yararlar üretmek için sorumluluk alırken, merkezi yerleşim yerlerindeki birlik başkanları daha çok eğitim odaklı yararları gözeterek ça-

lışmalara katılmaktadırlar. Öne çıkan genel öneriye bakılacak olursa, birlik başkanlarının üçte biri velilerle görüşme, etkili iletişim ve diyalog (%33.8) yolunu, veli katılımını arttırmada en etkili yol olarak belirtmektedirler.

Okul-Aile İlişkileri ve Yaşanılan Sorunlar

Veli katılımını etkileyen en önemli etmen, okul-aile ilişkileridir. Ailenin

Tablo: 2 Aileye Yönelik En Başarılı Çalışma

		Okulun Bulunduğu Mahalle		Toplam	
		Merkezi Yerleşim Yeri	Çevre Yerleşim Yeri		
Aile Yönelik En Başarılı Öldüğünüz Çalışma Konusu	Ailelere Ulaşmak, Okulla Bağlarını Güçlendirmek	Sayı	8	7	15
		%	10,0%	8,8%	18,8%
	Eğitime Hizmet, Okula Maddi Destek, Bütçe Uygulama	Sayı	14	10	24
		%	17,5%	12,5%	30,0%
	Sosyal Etkinlikler, Eğitim Semineri Kermes vb. Düzenlemek	Sayı	9	9	18
		%	11,3%	11,3%	22,5%
	Tüm Çalışmalar Başarılı	Sayı	2	1	3
		%	2,5%	1,3%	3,8%
	Ailelere ve Öğrencilere Sosyal Yardım ve Ev Ziyaretleri Gerçekleştirme	Sayı	4	3	7
		%	5,0%	3,8%	8,8%
	Birlik-Öğrenci-Öğretmen-Okul-Veli İlişkilerini Güçlendirmek	Sayı	2	11	13
		%	2,5%	13,8%	16,3%
	Toplam	Sayı	39	41	80
		%	48,8%	51,3%	100,0%

okulla ilişkisinin dinamiği birlikte olan ilişkilerini de etkiler. Aile ve okul odaklarından bu ilişkilere bakılması ve değerlendirilmesi gerekir.

Birlik başkanlarının görüşlerine göre, okul ile aile arasında yaşanan en önemli sorun, ailelerin bilinçsizliği, duyarsızlığı ve ilişkilerdeki kopukluktur (% 32.5). Ailelerle okulun iletişim eksikliği (% 27.5) ikinci sırayı almaktadır. Okul-aile ilişkilerinde, hiç bir sorun yok diyen başkanların oranının (%10) dolayında kaldığı dikkate alınacak olursa, genelde ilişkilerin sorunlu işlediği söylenebilir. Aile ve okul odaklı sorunlar birbirini tamamlayarak, iletişim sorunlarının iki yönlü boyutu açıkça gözlenmektedir. Ekonomik sorunlar, aidaat, katılım, okul aile birliği ve okula ilişkin sorunlar önemsiz kalmaktadır. Okulların bulunduğu farklı yerleşim yerleri açısından bir karşılaştırma yapılacak olursa, belirtilen sorunların merkezi yerleşim yerlerindeki okullarda, daha sık yaşandığı belirtilmektedir. Okul ile aile arasında iyi işleyen konuların başında, ailelerin okula sık gelişi ve veli katılımı konusu (%35) gelmektedir. Aileye yönelik eğitim çalışmaları (%20), okul-aile işbirliği, birlik ve beraberlik (%17.5), çocukların eğitimi ve öğrenci başarısının izlenmesi (%16.3) gibi konular ön plana çıkmaktadır. Birlik başkanlarının görüşlerinin genel dağılımı, okul yönetimi ile okul aile birliği yönetimi arasında bir sorunun olmadığını (%77.5) gös-

termektedir. Bu görüşün merkez ve çevre yerleşim yerlerindeki okullarda benzer dağılımlar (%38.8) göstermesi önemli bir bulgudur.

Birlik Çalışmalarına Öğretmen Katılımı

Öğretmenler, okul aile birliği çalışmalarının güçlendirilmesinde etkili olacak temel güç unsurlarından biridir. Öğretmenler kurulunun birliklerin çalışma sürecine katılımlarının sağlanması bu açıdan bir göstergedir. Öğretmen-yönetim-veli-öğrenci-birlik ilişkileri, geniş anlamda okulun temel güç unsurlarıdır. Birlik başkanlarının görüşleri arasında, var olan yapı içinde öğretmenler kurulunun katılımının sağlandığı konusundaki görüşler oransal olarak (% 20) düzeyinde kalmaktadır. Öğretmenler kurulunun tüm okul ortamlarında güçlü bir katılımının sağlanmadığı gözlenmektedir. Birlik başkanlarının önerilerinin başında, okul yönetiminin birlikte çalışma ortamını sağlaması ve öğretmenleri görevlendirmesi (%20) yolu önem kazanmaktadır.

Okul-Aile Birliği Çalışmalarının Değerlendirilmesi

Okul -aile birliği çalışmalarını birlik başkanlarının gözüyle değerlendirmek, gerçek durumu görmeye olanak sağlar.

Ailelere ulaşmak ve okulla bağlarını güçlendirmek konusunda kendini başarılı olarak görenler (%18.8), ailelere ve öğrencilere sosyal yardım

ve ev ziyaretleri yapma konusunda başarılı olduğunu belirtenler (%8.8), birlik-öğrenci-öğretmen-okul -veli ilişkilerini güçlendirme amaçlı çalış-

Tablo 3 Birliklerin En Başarılı Oldukları Çalışmalar

		Okulun Bulunduğu Mahalle			Toplam
		Merkezi Yerleşim Yeri	Yerleşim Yeri	Çevre Yerleşim Yeri	
Okul Aile Birliği Olarak En Başarılı Olduğunuz Çalışma Konusu	Aile Seminerleri	Sayı	1	2	3
		%	1,3%	2,5%	3,8%
	Eğitim ve Öğretime Destek, Altyapı ve Malzeme Alımı	Sayı	8	3	11
		%	10,0%	3,8%	13,8%
	Kermes	Sayı	1	3	4
		%	1,3%	3,8%	5,0%
	Okul- Aile Arasında İletişimi Geliştirmek	Sayı	8	7	15
		%	10,0%	8,8%	18,8%
	Okul-Öğrenci İlişkilerini Geliştirmek	Sayı	1	3	4
		%	1,3%	3,8%	5,0%
	Öğretmen-Veli İşbirliğini Sağlamak	Sayı	1	-	1
		%	1,3%	-	1,3%
	Öğrencilere Sosyal Yardım	Sayı	-	5	5
		%	-	6,3%	6,3%
	Sosyal Kültürel, Sportif Etkinlikler	Sayı	3	-	3
		%	3,8%	-	3,8%
	Her Alanda Başarıyız	Sayı	2	1	3
		%	2,5%	1,3%	3,8%
Okul, Temizliği, Temizlik Kampanyası	Sayı	4	5	9	
	%	5,0%	6,3%	11,3%	
Kaynak Bulma, Bütçelendirme, Okul Yararına Harcama	Sayı	3	2	5	
	%	3,8%	2,5%	6,3%	
Güvenlik Elemanı Bulma	Sayı	1	1	2	
	%	1,3%	1,3%	2,5%	
Başarılı Bir Çalışma Yok	Sayı	6	7	13	
	%	7,5%	8,8%	16,3%	
Sınıf Aile Başkanları Yoluyla Sınıf Çalışmaları Yapmak	Sayı	-	2	2	
	%	-	2,5%	2,5%	
Toplam	Sayı	39	41	80	
	%	48,8%	51,3%	100,0%	

X²: 16,354

SD: 13

p: 0,231

malar (% 16.3), birlikte değerlendirilecek olursa, anlamlı bir orana (% 43.9) ulaşmaktadır. Tüm çalışmalar arasında aile odağına yönelik çalışmanın önüne, okula, eğitime ve etkinliğe dönük çalışmalar geçmektedir.

Birlikler, daha çok eğitime hizmet, okula maddi destek ve bütçe uygulamalarında (%30) kendilerini başarılı görmekte-dirler. Sosyal etkinlikler, eğitim seminerleri, kermes ve benzeri çalışmalarda kendini başarılı değerlendirenlerin oranı (%22.5)'tir. Birliklerin başarılı olduklarını belirttikleri çalışmalarda, tüm okulları kapsayan bir başarı söz konusu değildir. Tüm çalışmalarda kendilerini başarılı olarak görenlerin oranı (% 3) gibi çok düşük bir oranda kalmaktadır. Merkez ve çevre yerleşim yerlerindeki okul-aile birliklerinin başarılı oldukları çalışmalar arasında önemli farklılıklar olduğu saptanmıştır. Bu konudaki farklılıklar çalışma odaklarına verilen öneme bağlı olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir. Okul-aile birliklerinin çok boyutlu ve çok çeşitli görevleri olması gerçeği, somut olarak izlenmektedir. Her alanda başarılı olmak (% 3.8) olanaklı görünmemektedir. Tüm çalışma konularında kendisini başarısız görenlerin oranı da (%16.3) düzeyinde kalmaktadır. Bu eğilimler, merkez ve çevre yerleşim yerlerinde farklılıklar göstermektedir. Okul-aile birliği çalışmalarının genel görünümünü içinde yer alan ve başkan-

ların bazılarının en başarılı çalışma alanı olarak değerlendirdikleri, eğitimi geliştirici ve güçlendirici çalışmaların derinliğine irdelenmesi önem kazanmaktadır. Eğitimi geliştirme ve güçlendirme amacıyla, her türlü çalışma yapıldığını belirten okul-aile birliği başkanlarının oranı (%2.5) gibi, çok önemsiz bir düzeyde kalmaktadır. Bu görünüm, birliklerin eğitimi geliştirici düzeyde etkili olmadıklarını düşündürmektedir. Okul-aile birliklerinin gerçekleştirdiği çalışmalara genel olarak bakılacak olursa, eğitim alt yapısını oluşturma, araç-gereç ve malzeme alımı (%31.3) en ön sırayı alan çalışmadır. Yerleşim yerleri farklı okullar arasında benzer eğilimler olduğu saptanmıştır. Temelde eğitim alt yapısının hazırlanması ve kaynak sağlanması sorumluluğu kamunundur. Devletin temel sorumluluğu alanına giren ve genel bütçeden karşılanması gereken alt yapı harcamalarının, birlik çalışmalarına destek ve katkıda bulunma boyutunda devri temel bir güçlük alanı yaratacak niteliklere sahiptir. Birlik çalışmalarının eğitimi geliştirici ve güçlendirici işleri yapmasını engelleyici sonuçlar yaratabilir. Alt yapı çalışmaları konusunun arkasından, birlik başkanlarının değerlendirmelerinin yoğunlaştığı ve ikinci sıradaki görüş, eğitimi geliştirici ve güçlendirici hiç bir çalışma yapılamadığı (%16.3) görüşüdür. Birlik başkanınca açıklanan bu sorun, alt yapı çalışmalarının olumsuz etkisi

olarak değerlendirilebilir. Birlik başkanlarının değerlendirmelerine göre, eğitimi geliştirici ve güçlendirici nitelikte görülen çalışmalar; eğitim ve öğretimle ilgili seminer düzenleme (%13.8), sosyal, kültürel ve sportif etkinlikler (%11.3), hafta sonları veli toplantısı yapma ve kurslar düzenleme (%11.3) düzeyinde kalmaktadır. Okul-aile birliklerinin öğrenci odaklı ve öğrencinin gelişmesini hedefleyen çalışmaları ayrıca ele alınmıştır. Okul-aile birliğinin öğrenci odaklı olan ve en başarılı olduğu belirtilen çalışma konusu; öğrencilerin bilimsel, sosyal, eğitsel, kültürel ve sportif gelişmelerine destek olmasıdır (% 42.5). Çoğunlukla ders dışı etkinliklere dönük öğrenciye yö-

nelik etkinlikler olarak nitelik kazanan çalışmalar olumlu ve önemli bir boyuttur.

Okul-Aile Birliği Çalışmalarında Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Yolları

Uygulamada, ilgili ve istekli olan, birlik çalışmalarına katılan ve yönetime seçilen yöneticilerin organları işleterek yapmayı düşündükleri programların uygulanması temel bir zorluk alanına dönüşebilmektedir. Bu amaçla, birlik yönetimlerinin faaliyet programlarını uygulamada karşılaştıkları engeller ve mali konularda karşılaştıkları zorluklar saptanmaya çalışılmıştır.

Tablo:4 Faaliyet Programını Uygulamada Karşılaşılan en Önemli Engel

	Okulun Bulunduğu Mahalle		Toplam	
	Merkezi Yerleşim Yeri	Çevre Yerleşim Yeri		
Aile Birliği Yönetimi Olarak Bu Öğretim Yılı Başında Faaliyet Programını Uygulamada Karşılaştığınız En Önemli Engel	Bir Engelle Karşılaşmadık	Sayı 21	16	37
		% 26,3%	20,0%	46,3%
	Veli Desteği ve İlgisi Göremedik	Sayı 7	12	19
		% 8,8%	15,0%	23,8%
	Ekonomik Yetersizliği, Sıkıntı, Gelir, Bağış Gider Dengesizliği	Sayı 11	8	19
		% 13,8%	10,0%	23,8%
	Okul Alt Yapısının Yetersizliği	Sayı -	5	5
		% -	6,3%	6,3%
	Toplam	Sayı 39	41	80
		% 48,8%	51,3%	100,0%

χ^2 : 7,420 SD: 3

p: 0,060

Okul-aile birliği başkanlarının, birliğin yıllık faaliyet programını uygulamada bir engelle karşılaşma durumları konusundaki görüşler arasında, bir engelle karşılaşmadığını belirtenler (%46.3) önemli bir grubu oluşturmaktadır. Her iki birlikten birisi, bir engelle karşılaşmadan program uygularken, diğeri önemli sorunlarla karşı karşıyadır. Yerleşim yerleri açısından farklılaşmaya bakılacak olursa, merkezi yerleşim yerlerinde bulunan birliklerin çevredekilere göre daha az engelle karşılaştıkları görüldür. Faaliyet programını uygulamada bir engel ile karşılaşma durumu, çevre yerleşim yerlerindeki okullarda daha fazladır. Veli desteği ve ilgisi görememek (%23.8) ve ekonomik sıkıntı, bağış yetersizliği, gelir gider dengesizliği (%23.8) okul aile birliği yönetimlerinin programlarını uygularken karşılaştıkları en önemli engel olarak karşılarına çıkmaktadır. Karşılaşılan engeller yönünden, çevredeki birliklerin veli ilgisizliğini ve desteksizliğini daha çok yaşadıkları, altyapı sorununun, sınırlı da olsa, çevrede bir engelle dönüştüğü saptanmıştır. Konuya ekonomik sorunlar bağlamında, yeni getirilen mali sorumlulukların gerçekeştirilmesi örneğinde bakılmıştır. Mali sorumluluklarla ilgili yaşanılan en temel sorun ve bu sorunun çözümleri ağılarından konu irdelenmiştir. Görüşlerin ortaya çıkardığı genel duruma göre, mali konularda bir sorunla karşılaşmayan okulların genel oranı %26.3'tür. Her

beş okuldan birinde bir sorunla karşılaşılmamasına karşı, diğer dört okulda mali konularda birlikler, temel sorunlarla karşı karşıyadırlar. Mali sorumluluklar alanında birliklerin yaşadığı en temel sorun, aıdat toplama zorluğu ve ödemede velilerin sergiledikleri duyarsızlıktır (% 36.3). Bu temel sorun, çevre yerleşim yerlerindeki okullarda (%20) daha yüksek oranda yaşanılmaktadır. Kaynak bulamamak, birlik gelirlerinden vergi alınması (%21.3), bir grup birlik başkanının karşılaştıkları en temel engeldir. Mali konularda yaşanılan temel sorunların çözümleri önemli bir gereksinimdir. Mali konular, birlik çalışmalarının etkililiğini ve verimliliğini etkileyen bir risk alanına dönüşmektedir. Ayrıca derlenen veriler, temel sorunların çözümleri konusunda birlik başkanlarının farklı çözümleri önerilerine sahip olduklarını ortaya çıkarmıştır. Birlik başkanlarının mali konularda karşı karşıya oldukları sorunların çözümünde, üç ana görüş çevresinde çeşitlenen, farklı düşüncelere sahip oldukları gözlenmektedir. En ön sırayı alan çözümleri düşünmesi, "bakanlığın okullara bütçeden kaynak ayırması"dır (% 26.3). İkinci görüş, "velilerin mali konulara katılımı ile desteklemelerinin sağlanması" (%23.8), üçüncü çözümleri önerisi, "aıdatların zorunlu hale getirilmesi"dir(%23.8). Bu görüşler, merkez ve çevre yerleşim yerlerindeki okul-aile birliği başkanları arasında benzer düşünceler olarak ortaya çıkmak-

tadır."Mali konularda bir sorun yaşanmadığını belirtenler" in oranının (%22.5) düzeyinde kalması, çözüm önerilerinin önemle değerlendirilmesini gerektirmektedir. Sorunu "çözumsuz görenler" in (%1.3) hiç yok düzeyde olması çözüm umudunu arttırmaktadır. Birlik başkanlarının çözüm önerileri, temelde, maddi sorumluluk kavramı odağında, iki farklı düşünceyi ortaya çıkarmaktadır. Mali sorumluluğu devletin yüklenmesi düşüncesi (%26.3) ile velilerin mali sorumluluk üstlenmesi (% 47.6) düşünceleri, iki karşıt düşünce olarak gündeme gelmektedir. Çözüm önerileri; aidaatların zorunlu hale getirilmesi, standarda bağlanması ve velilere açıkça bildirilmesidir. Mali sorumluluğu devletin yüklenmesini isteyen ve velilerin bu yükten kurtarılmasını düşünenler, ikinci sırada yer almaktadır. Demokratik, laik ve sosyal hukuk devleti ilkelerine göre oluşturulan birlik mevzuatı, birliğin dayandığı ilke ve normları tanımlar. Yaşanılan güçlüklerin ve sorunların çözümü ve birliğin geliştirilmesi için değişiklik beklentileri, yönetmelik değişikliği istekleri ile örtüşür. Birlik başkanlarına çalışmaların daha verimli olması için, yönetmeliğin hangi maddelerinde değişiklik yapılmasını düşündükleri sorulmuştur. Yönetmeliğin yeterli olduğunu ve bir sıkıntı olmadığını belirten birlik başkanları (%62.5) önemli bir çoğunluğu oluşturmaktadır.

Okulda Demokrasi Kültürünün Geliştirilmesi

Anayasada devletin niteliğini tanımlayan demokratik, laik ve sosyal devlet ilkeleri ile Milli Eğitim Temel Kanununda tanımlanan Türk Milli Eğitiminin Temel İlkeleri; bütüncül bir anlayışla, demokrasi eğitimini temel almıştır. "Genellik, eşitlik, bireyin ve toplumun gereksinimlerini temel alma, yöneltme, eğitim hakkı, fırsat ve olanak eşitliği, süreklilik, Atatürk devrimi ve ilkeleri ve Atatürk milliyetçiliği, demokrasi eğitimi, laiklik, bilimsellik, planlılık, karma eğitim, okul ve ailenin işbirliği ve her yerde eğitim" ilkeleri, bütüncül olarak bakıldığında, çağdaş toplum olma hedefi doğrultusunda, demokrasi kültürünün geliştirilmesini gündeme getirmektedir. Demokrasi eğitimi ilkesi; " güçlü ve istikrarlı, hür ve demokratik bir toplum düzeninin gerçekleşmesi ve devamı için yurttaşların sahip olmaları gereken demokrasi bilincinin, yurt yönetimine ait bilgi, anlayış ve davranışlarla sorumluluk duygusunun ve manevi değerlere saygının, her türlü eğitim çalışmalarında öğrencilere kazandırılıp geliştirilmesine çalışılır. Eğitim kurumlarında Anayasa'da ifadesini bulan, Atatürk milliyetçiliğine aykırı siyasi ve ideolojik telkinler yapılmasına ve bu nitelikteki günlük siyasi olay ve tartışmalara karışılmasına hiç bir şekilde meydan verilmez" şeklinde tanımlanmıştır (mad. 11). Temel zihniyet olarak demokrasi

kültürünün topluma kazandırılması geniş bir sorumluluk olarak ele alınmıştır. Çağdaş toplum düşüncesi doğrultusunda bilinçli ve sorumluluk sahibi genç kuşakların yetiştirilmesi temel amaç ve hedeftir. Okul aile birlikleri, okul ile ailenin işbirliği ilkesi çerçevesinde; "eğitim kurumlarının amaçlarının gerçekleştirilmesine katkıda bulunmak için kurulmuştur

(mad.16). Demokrasi kültürünün geliştirilmesinde, birlikler okula katkıda bulunmakla sorumludur. Birliklerin bu alanda yapabileceklerinin geliştirilbilmesi için başkanların görüşleri alınmıştır.

Okulda demokrasi kültürünün geliştirilmesinde okul-aile birliklerinin ne tür etkinlikler yapabileceği sorulmuştur.

Tablo: 5 Okulda Demokrasi Kültürünün Geliştirilmesi için Birliğin Yapması Önerilen Etkinlikler

		Sayı	Okulun Bulunduğu Mahalle		Toplam
			Merkezi Yerleşim Yeri	Çevre Yerleşim Yeri	
Okulda Demokrasi Kültürünün Geliştirilmesinde Okul Aile Birliği Ne Tür Etkinlik Yapabilir	Aileler İçin Demokrasi Konulu Toplantılar Yapılmalı	Sayı: 12 % 15,0%	17	21,3%	29 36,3%
	Öğretmen ve Öğrencilerin Demokrasi Konusunda Eğitilmeleri	Sayı: 3 % 3,8%	-	-	3 3,8%
	Çalışmalarda Öğretmen-Öğrenci-Veli Görüşleri Alınmalı	Sayı: 2 % 2,5%	1	1,3%	3 3,8%
	Birlik Seçimlerinin Demokratik Olmalı, Tüm Veliler Katılmalı	Sayı: 7 % 8,8%	6	7,5%	13 16,3%
	Veli-Öğrenci-Öğretmen ve Yönetim Ortak Toplantılar Yapmalı	Sayı: 7 % 8,8%	9	11,3%	16 20,0%
	Öğrenci Temsilciliği Uygulaması Geliştirilmeli	Sayı: 3 % 3,8%	-	-	3 3,8%
	Okulumuzda Yerleşmiş Bir Demokrasi Kültürü Var	Sayı: 1 % 1,3%	2	2,5%	3 3,8%
	Bir Görüşüm Yok	Sayı: 4 % 5,0%	6	7,5%	10 12,5%
	Toplam	Sayı: 39 % 48,8%	41 51,3%	80 100,0%	

χ^2 : 8.211

SD: 7

α : 0.314

Birlik başkanlarının görüşleri arasında, aileler için demokrasi konulu toplantılar yapılması önerisinin (%36.3) ilk sırayı aldığı görülmüştür. Başkanlar, demokrasi kültürünün geliştirilmesine aileden başlamayı önermektedirler. Bu öneriye, çevre yerleşim yerlerindeki okul-aile birliği başkanları daha çok katılmaktadır. Okul odağına yönelik öneride ise, veli, öğrenci, öğretmen ve yönetimin ortak toplantılar yapması önerisi (% 20) önem kazanmaktadır. Birlik odağına yöne-

lik öneri, okul-aile birliği seçimlerine tüm velilerin katılımının sağlanması ve demokratik bir seçim olması önerisini (% 16.3) içermektedir. Çoklu etkileşim, tüm tarafların katılımı, ortak toplantı, veli katılımı ve demokratik seçim kavramları önerilerin temel dayanağını oluşturmaktadır.

İletişim Stratejisinin Geliştirilmesi

Okul-aile birliğinin her alanda gerçekleştireceği çalışmalar, okul yöne-

Tablo: 6 Başkanların İletişim Stratejisinin Geliştirilmesi Konusundaki Önerileri

		Okulun Mahalle	Bulunduğu Çevre Yerleşim Yeri	Toplam	
					Merkezi Yerleşim Yeri
Okul-Aile-Öğretmen-Öğrenci Ve Okul Çevresi Arasında Demokratik Ve Katılımcı Bir İlişki Ve Etkileşimin Strateji Olarak Geliştirilebilmesi İçin Öneriler	Geniş Katılımlı, Bilinçlendirici Etkileşim Toplantıları Yapma	Sayı	12	17	29
		%	15,0%	21,3%	36,3%
	Okul Aile ve Çevre Sistemi İçinde İnsani Değerleri Temel Alma	Sayı	6	6	12
		%	7,5%	7,5%	15,0%
	İletişim Seminerleri Verme	Sayı	2	6	8
		%	2,5%	7,5%	10,0%
	Sosyal Kültürel Etkinlikler Yapma	Sayı	2	3	5
		%	2,5%	3,8%	6,3%
	İletişimde Enformasyon-Teknolojisini Geniş Ölçüde Kullanma	Sayı	6	2	8
		%	7,5%	2,5%	10,0%
Yüzyüze İlişkiler Kurma ve Geliştirme	Sayı	3	2	5	
	%	3,8%	2,5%	6,3%	
Bir Önerim Yok	Sayı	8	5	13	
	%	10,0%	6,3%	16,3%	
Toplam	Sayı	39	41	80	
	%	48,8%	51,3%	100,0%	

χ^2 : 5,908

SD: 6

p: 0,434

timin iletişim ve etkileşim tutumlarına göre gelişir. İnsana ve topluma yönelik, insan ilişkilerine dayalı çalışmalarda, iletişim stratejisi başarıyı etkileyen en önemli etmendir. Etkili iletişim bilgisi ve stratejisi, birlik çalışmalarında yaşanan sorunları çözmeye de bir araçtır. Demokrasi kültürünün geliştirilmesi, demokratik ilişki ve etkileşimleri gerektirir. Demokratik tutum ve davranışlar ile gelişen ilişkiler, okul-aile birliği sisteminin etkililiğini, verimliliğini ve çalışmalarının niteliğini yükseltir. Katılımcılığı temel alan birlik çalışmaları, sağlıklı ve olumlu bir yapıda işleyen veli ilişkilerine dayanır. Demokratik ve katılımcı iletişim stratejisinin her alanda ve her düzeyde işlemesi söz konusudur. İletişim stratejisi yönünden okul-aile birliğinin güçlendirilmesi önem kazanmaktadır. Başkanlara, okul-aile-öğretmen-öğrenci ve veli çevresi arasında, demokratik ve katılımcı bir etkileşimin, bir strateji olarak geliştirilebilmesi için önerileri sorulmuştur.

Önerilerin genel dağılımı arasında, geniş katılımlı, bilinçlendirici etkileşim toplantıları yapma önerisinin (%36.3) en önde geldiği görülmektedir. Çevre yerleşim yerlerinin birlik başkanları, bu öneriye daha yüksek oranda katılmaktadırlar. Okul-aile ve çevre sistemi içinde insani değerleri temel almayı önerenler (%15) ikinci sırada gelmektedir. İletişim stratejisi geliştirme konusundaki bu öneriler, birbirini tamamlayan önerilerdir. Katı-

lımcı, bilinçlendirici ve insancıl değerler temelinde bir iletişim stratejisi önerisi gündeme gelmektedir. İletişim strateji konusunda, bir grup birlik başkanının önerisi, stratejinin uygulanmasına açıklık getiren yöntem ve tekniklere ilişkindir. İletişim sempozyumları verme (%10), sosyal kültürel etkinlikler yapma (%6.3), iletişimde enformasyon teknolojisini geniş ölçüde kullanma (%10) ve yüzyüze ilişkiler kurma ve geliştirme önerileri, iletişim stratejisini geliştirici boyutlardır. Yüzyüze ilişki kurma, bilgilendirme, etkinlikler yapma ve teknolojiden yararlanma kavramları, iletişim stratejisinin uygulama yöntemini ve tekniklerini geliştiricidir.

Öğrenci Sorunlarını Çözmede Etkililik

Okul-aile birliklerinin geliştirilmesi kapsamında, sorun çözmede etkililik boyutu da önem kazanır. Okulda yaşanan sorunların çözümüne birlikler katkıda bulunabilecek güce sahip olmalıdırlar. Okul-aile-öğrenci-öğretmen-yönetim odaklarını, buldukları yerleşim yeri ve sosyal çevre içinde ele alan, yaşanan sorunları gözleyen, nedenlerini ve sonuçlarını bilimsel olarak değerlendiren yaklaşımlarla sorunlar ele alınıp çözülebilir. Bu amaçla, okullarda yaşanan şiddet konusu seçilmiş ve bu örnek sorun düzeyinde birlik başkanlarının görüşleri saptanmıştır.

Okullardaki şiddet konusunda, birlik başkanlarının yaklaşımları, çeşitlilik ve farklılıklar taşımaktadır. Gruplandırılarak değerlendirilecek olursa, birlik başkanlarının görüşleri; okul yönetimi, öğrenci ve aile, bakanlık ve sorun yok gruplaşması içinde, beş odakta, toplanmaktadır. Şiddet sorununun yaşanmadığı okullar gerçeğini öne çıkararak değerlendirme yapıl-

malıdır. Bu okulların gerçeğini öğrenmek ve dersler çıkarmak için, ayrıca araştırılma yapılması gerekir. Okullarında şiddet sorununun olmadığını belirten (% 21.3) birlik başkanları; önemli bir ayna tutmaktadır. Her beş okuldan birinde, şiddet sorunu yaşanmazken, diğer dört okulda şiddetin varlığı ortaya çıkmaktadır. Şiddet sorununu, okul ve okul yönetimi

Tablo: 7 Şiddet Sorununu Önlemek İçin Öncelikle Yapılması Gerekenler

		Okulun	Bulunduğu	Toplam
		Mahalle	Çevre	
		Merkezi	Yerleşim	
		Yerleşim	Yeri	
		Yeri		
Okullarınızda Şiddeti Çözümlenmesi Ve Kaygayı Öne Çıkarmak İçin, Sizin Okulunuzda Sorunu Gidermek İçin Öncelikli Ne Yapılmalıdır.	Bu Konuda Bir Sorun Yaşamıyoruz	Sayı 8	9	17
		% 10,0%	11,3%	21,3%
	Aileleri Bilgilendirme Çalışmaları Yapılmalı	Sayı 4	6	10
		% 5,0%	7,5%	12,5%
	Güvenlik Görevlisi Alınması, Güvenlik Sistemi Kurulması	Sayı 8	7	15
		% 10,0%	8,8%	18,8%
	Okul Aile İşbirliği Yapılmalı, Etkili Çalışma Yapılmalı	Sayı 3	2	5
		% 3,8%	2,5%	6,3%
	Disiplin Kuralları Anlatılmalı, Disiplin Uygulamaları Artmalı	Sayı 4		4
		% 5,0%	-	5,0%
	Öğrenci Odaklı Eğitim, Bilgi ve Yönlendirme Çalışmaları Yapılmalı	Sayı 2	7	9
		% 2,5%	8,8%	11,3%
Öğrenciler İlgilerine Göre Faaliyetlere Kanalize Edilmeli	Sayı 3	5	8	
	% 3,8%	6,3%	10,0%	
Kütüphaneyi İnternet Merkezi Yaparak Öğrenci Kullanımına Açılmalı	Sayı -	2	2	
	% -	2,5%	2,5%	
Okullar Gereğini Yapıyor, Bakanlık Bu Konuda Kapsamlı Çalışmalar Yapmalı	Sayı 1		1	
	% 1,3%	-	1,3%	
Okul Yönetimi Öğrencilere Yaklaşımını Değiştirmeli ve Geliştirmeli	Sayı 6	3	9	
	% 7,5%	3,8%	11,3%	
Toplam	Sayı 39	41	80	
	% 48,1%	51,9%	100,0%	

X²: 11,961

SD: 9

p: 0,216

odağında düşünen birlik başkanlarının toplam oranı (% 35.1) gibi, önemli bir düzeye ulaşmakta ve en ön sırayı almaktadır. Bu grup içinde yer alan birlik başkanları, okulda şiddetin önlenmesi için; okula güvenlik görevlisinin alınmasını ve güvenlik sisteminin kurulmasını (%18. 8), okul yönetiminin öğrencilere yaklaşımını geliştirmesini (%11.3) ve disiplin kurallarının öğrenciye anlatılmasını ve disiplin uygulamalarının artırılması önerisi (% 5) önemsiz düzeyde kalmaktadır. Şiddetin önlenmesinde okul yönetiminin temel sorumlu görenlerin oluşturduğu bu gruptaki birlik başkanları, sorunu okul dışından kaynaklanan bir olgu olarak görmekte ve güvenlik sistemi ile çözümlü öngörmektedirler. Okul yönetiminin öğrencilere yaklaşımını sorunla ilişkilendirenler ise, yaklaşım değişikliği ile sorunun önlenmesini gündeme getirmektedirler. Okul yönetimi, önlem almada temel sorunluluğu olan organ olması kadar, sorunun gelişmesine de neden olan bir organ olarak görülmektedir. Okulun önleyici rolü, bu ikili görüntüyü ortadan kaldıracak bir çabaya yönelmeyi düşündürmektedir. Şiddet sorununu öğrenci odaklı olarak gören birlik başkanlarının toplam oranı (% 23. 6)'dır. Şiddeti öğrenci odaklı gören başkanlar, eğitim, bilgilendirme, yönlendirme ve olumlu etkinliklere yönlendirme yollarını öngörmektedirler. Bu çerçevedeki çalışmaların önleyicilik işlevi önemli görülmektedir. Şiddet

sorununu aile odaklı gören birlik başkanlarının toplam oranı (%18. 8)'dir. Şiddet konusunda ailenin bilgilendirilmesi ve okul ile ailenin işbirliği içinde önleyici çalışmalar yapması etkili yollar olarak önem kazanmaktadır.

TARTIŞMA

Okul-Aile Birliğine Katılımın Güçlendirilmesi

Okul-aile birlikleri, yerleşim yerinin niteliklerine, ailelerin ve okulun yapısal dinamiklerine göre oluşan ortam ve koşullarda etkinlik göstermektedirler. Okul-aile birliğine velilerin katılımları ve birlik çalışmalarının gerçekleştirme düzeyleri yapısal koşullara göre nicelik ve nitelik göstermektedir. Okul-aile birliği düzeyinde çoğunlukla ev hanımlarının katılım göstermesi ve birlik başkanı olarak sorumluluk alması önemli bir bulgudur. Velinin çalışması, okula ve birlik çalışmalarına ilgiyi azaltıcı bir sonuç doğurmaktadır. Ev hanımı olan kadın velilerin tüm okullarda çoğunlukta olması, ev hanımlarını hedefleyen çalışmaların önemini artırmaktadır. Okul-aile birliği çalışmalarına katılım eğiliminin artırılması çabaları yanında, sorumluluk alan velilerin ve birlik başkanlarının ilgi, bilgi ve bilinç düzeylerinin yükseltilmesi önem kazanmaktadır. Bilgilendirme ve bilinçlenme ise katılımı başlar. Velilerle yüz yüze görüşmeler yapılarak, etkili iletişim bağları içinde diyalog kurul-

ması, velilerle toplantılar yapılması ve eğitim yoluyla velilerin katılım konusunda bilinçlendirilmesi güçlü bir öneri olarak ortaya çıkmaktadır. Katılım, okul-aile birliklerinde gerçekleştirilecek eyleme ilişkin düşünsel, fiziksel ya da moral katkıya yol açamamaktadır. Bu da yapılan işe sahip çıkmaya, gücü etkin biçimde kullanmaya ve geliştirmeye olanak sağlamamaktadır (Miser,2000:11). İletişim sorunlarının tüm okulların ortak sorunu olduğu, bu sorunun merkezdeki okul ve aile çevrelerinde daha çok yaşandığı gözlenmektedir. Okul-aile ilişkilerindeki sorunların aşılması ve olumlu bir düzeye taşınması, tüm okulların gündeminde bulunan önemli bir gereksinimdir. Sorunsuz işleyen okul ve birlik yönetimleri arasındaki ilişkiler, okul ve birlik için önemli ve güçlendirici bir destektir. Okul ortamında yaşanan olumlu ilişki ve etkileşimlerin, okulun sosyal çevresine ve tüm ailelere yaygınlaştırılması zorunludur. Katılımcı, insan ilişkilerine dayalı çağdaş yönetim yaklaşımı doğrultusunda, okul-aile birliği çalışmalarının geliştirilmesi gereği desteklenmektedir (Varol, 1993:37-47). Okul sorunlarına ortak bakış açısının güçlendirilmesi, birlik yönetiminin karar alma ve uygulama koşullarının güçlendirilmesi ve okul ve birlik arasındaki uyumlu çalışma enerjisinin aile ve öğrenci odaklı çalışma alanlarına da taşınması önemlidir. Elde edilen bulgulara göre, okul- aile birliği başkanlarının liderlik

davranışlarının geliştirilmesi gereklidir. Karar verme, yapıyı harekete geçirme, üyelik, temsil, bütünleştirme, örgütlenme, iletişim, kabul ya da tanıma, hizmet üretimi, davranışları yönünden birlik başkanlarının ve üyelerin güçlendirilmesi söz konusudur. Okul-aile birliği çalışmalarına öğretmenlerin ve öğretmen kurullarının katılımının artırılma, ders içinde ve ders dışında öğretmenlerin etkililiğini ve verimlilik düzeyini yükseltir. Başarılar, sistemin ve seçimle gelen birlik yönetiminin somut koşullar ve olanaklar içinde ortaya çıkan güçlü yanlarını sergilerken, yaşanan sorunlar; sistemin ve kendilerinin gelişmeye açık yanlarını tanımlar. Birlikler, daha çok eğitime hizmet, okula maddi destek ve bütçe uygulamalarında kendilerini başarılı görmekte-dirler. Birliklerin başarılı olduklarını belirttikleri çalışmalarda, tüm okulları kapsayan, yaygın bir başarı söz konusu değildir. Aile odaklı çalışmalar arka planda kalmaktadır. Aile odağına yönelik çalışmaların önüne, okula, eğitime ve etkinliğe dönük çalışmalar geçmektedir. Çalışmalarda, çok çeşitli işlere yönelen birlikler, her konuda görev ve sorumluluklarını yerine getirme çabasına ağırlık vermektedirler. Başarılı olmak, sınırlı alanda kalmakta ve bir konuda ve düşük oranda gerçekleşmektedir. Çeşitlilik ve değişkenlik uygulamada egemen olmaktadır.

Okul-aile birliklerinin gerçekleştirdiği çalışmalara genel olarak bakılacak olursa; eğitim alt yapısını oluşturma, araç-gereç ve malzeme alımı yapma en ön sırayı alan çalışmadır. Yerleşim yerleri farklı okullar arasında benzer eğilimler olduğu saptanmıştır. Okul-aile birliklerinin alt yapı çalışmalarına yönelmesi kaynak yönünden büyük sıkıntılar doğuracak bir konudur. Temelde eğitim alt yapısının hazırlanması ve kaynak sağlanması sorumluluğu kamunundur. Devletin temel sorumluluğu alanına giren ve genel bütçeden karşılanması gereken alt yapı harcamalarının birlik çalışmalarına destek ve katkıda bulunma boyutunda devri temel bir güçlük alanı yaratacak düzeydedir. Birliklerin; veli katılımını arttırma, okul ile aile ilişkilerini geliştirme, aile odaklı çalışmalar yapma, öğrenci odaklı çalışmalarla eğitimi geliştirici ve güçlendirici işleri yapma olanaklarını engelleyici sonuçlar yaratmaktadır. Okul-aile birliğinin öğrenci odaklı en başarılı çalışma konusu, öğrencilerin bilimsel, sosyal, eğitsel, kültürel ve sportif gelişmelerine destek olmaktadır. Öğrenci odaklı bu etkinliklerin çevre yerleşim yerlerindeki okullarda, merkezdekilerden daha çok öne çıkması anlamlı bir farklılıktır. Çevre okulların birlikleri, öğrenci odaklı çalışmalara daha çok öncelik vermektedir. Sınıflara teknoloji desteği ve alt yapı desteği, öğrenciye yönelik başarılı bir çalışma olarak çevre okul birliklerinde öne çıkarken, merkezi

okullardaki birliklerde okulun temizliği ve güvenliği başarılı bir çalışma olarak gerçekleşmektedir.

Faaliyet programını uygulamada bir engel ile karşılaşma durumu, çevre yerleşim yerlerindeki okullarda daha fazladır. Veli desteği ve ilgisi görememek ve ekonomik sıkıntı, bağış yetersizliği, gelir gider dengesizliği okul aile birliği yönetimlerinin programlarını uygularken karşılaştıkları en önemli engel olmaktadır. Çevredeki birliklerin veli ilgisizliğini ve desteksizliğini daha çok yaşadıkları, alt yapı sorununun, sınırlı da olsa, çevrede bir engele dönüştüğü saptanmıştır. Ekonomik sıkıntılar, bağış yetersizliği ve gelir gider dengesizliği yakın oranlarda tüm okullarda uygulamaları engellemektedir. Her dört okuldan üçünde, birlikler mali konularda temel sorunlarla karşı karşıyadırlar. Temel sorun, aidat toplama zorluğu ve ödemede velilerin sergiledikleri duyarsızlıktır. Bu sorun, çevre yerleşim yerlerindeki okullarda daha yüksek oranda yaşanmaktadır. Kaynak bulamamak, birlik gelirlerinden vergi alınması, bir grup birlik başkanının karşılaştıkları en temel engeldir. Az miktarda yaratılan kaynaktan vergi alınması mali gelişmelerin önemli bir göstergesidir.

Birlik başkanlarının mali konulardaki sorunlara bakış açıları, genel bakış için önemli bir göstergedir. Birlik başkanları, uygulamada üç farklı görüş düzeyinde, sorunlara bakış

açılarını sergilemektedir. Farklı bakış açıları; "sorunlara kamusal sorumluluğu temel alan bakış", "sorunlara kamu ve veli ortak sorumluluğu açısından bakış" ve "sorumluluğun velilere devredilmesini temel alan bakış" olmak üzere kategorileştirilebilir. En ön sırayı alan çözüm düşüncesi; Bakanlığın okullara bütçeden kaynak ayırmasıdır. Sorunlara ve sorunların çözümüne bakışlar, uygulamada farklılaşmaktadır. Birlik başkanlarının çözüm önerileri, "maddi sorumluk" kavramı odağında, iki farklı düşünciyi ortaya çıkarmaktadır. "Mali sorumluluğu devletin yüklenmesi düşüncesi" ile "velilerin mali sorumluluk üstlenmesi düşünceleri", iki karşıt düşünce olarak gündeme gelmektedir. Çözüm öngörülerinin ilki, aidaatların zorunlu hale getirilmesi, standarda bağlanması ve velilere açıkça bildirilmesinden yanadır. Mali sorumluluğu devletin yüklenmesini isteyen ve velilerin bu yükten kurtarılmasını düşünenler ise, ikinci önemli çözüm öngörüsünü gündeme getirmektedirler. Serin'in (1972:95-96) eğitim ekonomisi kapsamında, eğitim harcamalarını kamusal masraf olarak tanımladığı ve masrafların devletçe karşılanması düşüncesi, günümüzde ikili bir yapılmaya doğru yöneltilmiştir. Okulda demokratikleşmenin hayata geçirilebilmesi amacıyla, okullar için asgari temel; kamusal kaynaklardan eşit biçimde yararlanma, eşit olanak ve koşullara sahip olmadır. Kamusal sorumluluğu temel alarak sorunun

çözülmesi ile sorumluluğun velilere devredilmesi, yaşanan sorunların çözümünde iki farklı bakış açısı olarak netleşmektedir. Kamu yönetimi sistemi içinde ortaya çıkan benzer bakış açılarının, eğitim sistemi ortamında da gündeme gelmesi düşündürücüdür. Kamunun yeniden yapılanmasında tartışılan bakış açılarının, okul-aile birliklerinin geliştirilmesi ve güçlendirilmesi çalışmaları düzeyinde de yaşanıldığı ortaya çıkmaktadır. İki farklı bakış açısına göre, iki farklı modelin oluşabileceği belirtilmelidir. Kamunun sorumluluğunun temel olduğu eğitim ortamı, eğitim olanaklarının ve koşullarının kamuca düzenlendiği koşullarda velilerin katıldığı ve sorumluluk aldıkları birlik modeli önem kazanan yoldur. Sorumluluğun kamu ile paylaşıldığı, eğitim ortamının kamu-veli sorumluluğu içinde düzenlendiği birlik modeli ikinci eğilimdir. Katılım kavramı, iki farklı modelde iki ayrı anlam kazanmaktadır. Kamunun sorumlu olduğu sisteme katılım ile kamu yerine sorumlulukların üstlenildiği sisteme katılım iki farklı yönelişi tanımlamaktadır. Milli Eğitim Temel Kanununda yer alan temel ilkeler açısından, birinci modelin gerçekçi ve geçerli olduğu, katılım kavramının bu ilkelere göre içerik ve işlerlik kazanması gerektiği belirtilmelidir. Anayasada devletin niteliğini tanımlayan demokratik, laik ve sosyal devlet ilkeleri ile Milli Eğitim Temel kanununda tanımlanan Türk Milli Eğitiminin Temel İlkeleri;

bütüncül bir anlayışla, demokrasi eğitimini temel almıştır. Genellik, eşitlik, bireyin ve toplumun gereksinimlerini temel alma, yöneltme, eğitim hakkı, fırsat ve olanak eşitliği, süreklilik, Atatürk devrimi ve ilkeleri ve Atatürk milliyetçiliği, demokrasi eğitimi, laiklik, bilimsellik, planlılık, karma eğitim, okul ve ailenin işbirliği ve her yerde eğitim ilkeleri, bütüncül olarak bakıldığında, çağdaş toplum olma hedefi doğrultusunda, katılımcı demokrasi kavramının içeriğini geniş anlamda tanımlayıcı bir dayanaklar oluşturmaktadır.

Okul-Aile Birliğini Güçlendirme Önerileri

Birlik başkanlarının büyük bir çoğunluğu gelecek yıl görev almayı ve sürdürmeyi düşünmektedir. Bu eğilim, kazanılan deneyimlerin ve yeterliliklerin yararının sürekliliği açısından, birlik başkanlarının güçlü yanları olarak değerlendirilmelidir. Görevde sürekliliği düşünen başkanların isteklerinin başında, okul-aile birliği çalışmalarını için bütçeden kaynak ayrılmasını, ortam ve koşulların iyileştirilmesini istemi gündeme gelmektedir. Bu istek, devletin düzenleyici ve sorumluluk sahibi olması düşüncesini güçlendirmektedir. Okulun ve birliğin alt yapısının güçlendirilmesini isteyenler de benzer görüşleri açıklayarak, devletin sorumluluk almasını temel alan paradigmayı daha da güçlendirmektedirler. Velilerin mali sorumluluk alması düşüncesi ve

buna ilişkin düzenlemeler uygulamada yaygın olamamaktadır. Yönetmeliği yeterli görenler; var olan anlayış ve yapı içinde kalmaktadır. Yönetmeliğin tümden değişmesini isteyenlerin azınlıkta kalması, yeni yapılar beklenmesinin sınırlılığını kanıtlamaktadır. Maddelerde sınırlı değişiklik öngörüsünde bulunanlar, var olan yapı içinde mali düzenleme ile yetinmektedir. Değişiklik öngörülerini; mali normları düzenleyici istemlerdir.

Demokrasi kültürünün geliştirilmesine aileden başlanması önerisi, güçlendirme strateji açısından önemli bir etmen olarak görülmektedir. Demokrasi kültürünün aileden başlayarak geliştirilmesi çalışmalarında çevre yerleşim yerlerindeki ailelere öncelik verilmesi görüşü, stratejiyi geliştirici bir yaklaşımdır. Okul ortamında demokrasi kültürünün geliştirilmesi; veli, öğrenci, öğretmen ve yönetimin ortak çalışmasına bağlı olarak açıklanması, katılımı, paylaşımı, dayanışmayı ve birlikte yapmayı sağlayıcı bir zihniyeti desteklemektedir. Okul-aile birliği seçimlerinin, tüm velilerin katılımıyla, demokratik bir süreç olarak işletilmesinin gerekli görülmesi, katılımcı demokrasinin temsili demokrasinin işletilmesi ile olanaklı olduğunun önemini göstermektedir. Seçime dayalı mekanizmaların, katılımcı demokrasiyi geliştirmeye dönük işleyişler için temel alınması gerektiğini gündeme getirmektedir. Adil bir seçim olmadan katılımcı demokrasi

olmaz. Çok yönlü ilişki ve etkileşim, tüm tarafların katılımı, ortak toplantı, veli katılımı ve demokratik seçim mekanizmaları, demokrasi kültürünü geliştirmede önem kazanan göstergelerdir. Demokrasi kültürünü geliştirme çalışmalarında; ailenin eğitimi, okulda çok taraflı katılımın sağlanması ve demokratik işleyişlerin gerçekleştirilmesi demokrasi kültürünü güçlendirici olarak değerlendirilmektedir. Ailelerle ve velilerle ilişkiler açısından okul ve birlik yönetimlerinin birlikte geliştireceği programlarla tanıma ve tanıtma odaklı çalışmalar önemlidir. Velilere okul ve birlik yapılarının, çalışma yöntem ve eylemlerinin açıklanması tanıtma çalışmalarının ana konusu olmalıdır. Velilere açıklama, velileri bilgilendirme ve yönlendirme tutumları ana hedef olmalıdır. Başarılı bir tanıtım çalışmasının temelinde okul ve birlik yönetimlerinin ailelerin, velilerin ve öğrencilerin gereksinimlerini ve isteklerini öğrenmeyi amaçlayan etkili bir tanıma çalışması yer almalıdır. Yönetimsel bilgiyi genişleten tanıma yöntemleri; danışma, basın izleme ve yönetici ile halkın yüz yüze ilişkisidir. Yönetimin kararlarla birleşen tanıma yöntemleri, katılma, işbirliği ve bütünleşmedir (Kazancı,1978: 35-94). Okul ve okul-aile birliği yönetimleri veli çevresinin katılımını sağlamada öne çıkan gereksinimlerini tanıma çalışmalarıyla, ailelerle ve velilerle yüz yüze ilişkiler kurabilir, danışabilir ve basın yoluyla bilgilere ulaşılabilir.

Birlik çalışmalarında öne çıkacak katılım alanları konusunda veliler bilgilendirilebilir. Okul-aile ilişkileri açısından, birlik ortamında sağlanacak işbirliği ve bütünleşme koşulları ve olanakları üzerine velileri bilgilendirme çalışmaları yapılabilir.

Okul-aile birliği çalışmalarını geliştirecek ve güçlendirecek iletişim stratejisi: katılımcı, bilgilendirici, insan-cıl değerlere dayalı, yüz yüze ilişki kurmaya, bilgilendirmeye, etkinlikler yapmaya ve teknolojiden yararlanmaya olanak sağlayan yöntem ve teknikleri uygulamak olmalıdır. Demokratik iletişim tutumlarının gelişmesine olanak sağlayan bu iletişim stratejisi, başkanların demokratik zihniyeti, demokratik yapıları ve demokratik uygulamaları gündeme getirmesi bakımından önemlidir. Demokrasi kültürünün geliştirilmesi ilişkilerde demokratik tutum ve davranışların sergilenmesi ile olanaklıdır. Baskıcı, kontrolcü, kısıtlayıcı, sorumluluktan kaçınan ve denetleyici tutumları içeren otoriter iletişim tutumları demokrasi ilkeleri ile çelişir. Birlik başkanlarının öngördükleri iletişim stratejisi, otoriter iletişim tutumları ile uygulamaya dönüştürülemez. Otoriter gücün belirlediği, güce dayalı baskıların işlediği, uyumun temel olduğu, otoriter güç merkezli yapıların oluştuğu, otoriter gücün bilgi ve bilinci ile yetinildiği, otoriter güce özgü değerlerin öne çıkarıldığı, tek yönlü ve yukardan aşağıya ilişkilerin

etkili olduğu iletişim düzeyi yaşanılır. Demokratik iletişim tutumları; gelişmeye, sorun üzerinde odaklaşmaya, sorunun ne olduğunu saptamaya, çözüm için geçerli yolları denemeye, olanaklara göre katılıma ve gelişme sağlayacak yolları esneklik içinde uygulamaya dönük tutumları içerir (Cılga, 2001:134-140). Bilinci ve sorumluluk sahibi insan ilişkilerinin yaygınlaşması hedef alınır. İnsan odaklı yaklaşım, bilgi paylaşımı ve bilinçlendirme ilişkinin taraflarını güçlendirir. Yüz yüze görüşme ve diyaloglar içinde, aşağıdan yukarıya, yukardan aşağıya iletişim kanallarının işlediği süreçler içinde etkinlikler gerçekleştirilir. Sorumlulukların paylaşımı, katılım, dayanışma ve birlikte yapma mekanizmaları içinde etkinlikler planlanır ve gerçekleştirilir. Ben yerine, bizlik duygusu ilişkilerde, işlemlerde ve süreçlerde egemendir. Demokrasi kültürü bu tutumlarla gelişir.

Öğrenci sorunlarını çözme becerisinin güçlendirilmesi için, gerçekleştirilecek uygulamalarının desteklenmesinde, okul-aile birliği katkılarının artırılması gelişmeye açık bir alandır. Birlik başkanları, öğrencilerin yönlendirilmesini; bir program kapsamında, karşılıklı işbirliğine ve diyaloga dayalı bir karar mekanizması içinde yapılmasını gerekli görmektedir.

Şiddet sorununun, okul yönetimi, öğrenci ve aile odaklı görülmesi, so-

runun çok boyutlu olduğunu ve çözümün de bu boyutları kapsayacak çerçevede düşünülmesini ortaya çıkarmaktadır. Öğrenci sorunları, tüm tarafları kapsayan politika ve stratejilerle ele alınmalıdır. Suçlamak, nedeni karşıda aramak ve çözümü karşıdan beklemek yerine, şiddeti önlemeye bütüncül yaklaşım ve çok yönlü işbirliği yapmak önemlidir. Şiddet örneğinde, ortaya çıkan sistemci ele alış, birlik başkanlarının sorun çözme yaklaşımlarını da açıkça sergileyen önemli bir gösterge olmaktadır. Çağdaş ve demokratik eğitimde gerçekleşmesi gerekenler, sorun çözme yaklaşımının değişmesidir. Okul sisteminde, kaba kuvvetin yerine gücün demokratikleşmesi, sorunu disiplin cezaları ile değil kurallara uyma bilincinin geliştirilmesiyle çözülmesi, başarısızlık tehdidi yerine öğrencilerin başarıya motive edilmesi ve otoriteye itaat yerine, demokratik bir otoriteye işlerlik kazandırılması önemlidir (Bilgen, 1994: 36). Öğrenci sorunlarını çözmeye etkililik sağlayacak bu bakışın uygulamada sınanması gündeme getirilmelidir. Sorun çözme sürecinin aşamaları, bu yaklaşım doğrultusunda etkin çözümler üretebilir. Okullarda sosyal hizmet uygulaması modeli geliştirilmeli ve uygulanmalıdır. Okul yönetimi, birlik yönetimi ve aile; çok yönlü işbirliği yaparak; öğrenci- okul-eğitim-aile-çevre odaklarını ilgilendiren sorunları bir arada etkili yaklaşım ve stratejiler geliştirerek çözebilirler.

Sorun çözme sürecinin aşamaları; sorunu bilimsel olarak belirleme, nedenleri ve sonuçları bilimsel olarak analiz etme, sorunun çözümü için etkili, gerçekçi ve geçerli sorun çözme politikaları ve stratejileri geliştirme, yapılacak çalışmaların amaçlarını ve hedeflerini saptama, programlı bir uygulama sürecini planlama ve gerçekleştirme, sonuçları değerlendirme, izleme ve yeni çalışmaları planlama aşamalarını içerir. Okul sistemi içinde yer alan okul -aile birliği, bütüncül ve sistemci yaklaşımla yapılacak çalışmalara katkıda bulunur. Birlikler, sorun çözme sürecinde etkili olacak bir güç unsurudur. Okul-aile birliklerinin sorun çözme becerisinin geliştirilmesi güçlendirmeye yönelik önemli bir yatırımdır. Okul-aile birliklerinin yürürlükteki yönetmelikle belirlenen görevlerinin yeniden değerlendirilmesi gereklidir. Çağdaş bir sistemin yaratılması için yaklaşım değişikliği yapmak, öğrenci ve veli odaklı bir yapılanmayı gerçekleştirmek öncelik kazanmaktadır. Eğitim sisteminin dinamiğini, iki farklı paradigmanın eklektik ve çelişkili bir kurgusuna yönlendirilmektedir. Çelişkilerin daha iyi anlaşılması için okul aile birliklerinin görev ve sorumluluklarının bütüncül olarak görülmesi gereklidir. Yeni düzenlemenin okul-aile birliklerine, güçlü yanlar sağladığı kadar riskli yanlar da getirdiği gözlenmiştir. Birliğin görev ve yetkileri; olumlu ve olumsuz yanları açısından gruplandırılmış, geliştirilen ve ekte

sunulan iki ayrı çizelge üzerinde sergilenmiş ve analizler yapılmıştır. Görev ve sorumluluklar açısından yeni düzenlemelerin okul aile birliklerine getirdiği güçlü yanlar ve sağladığı olanaklar ekte yer alan çizelge:1 'de sergilenmiştir. Okul-aile birliklerine verilen görevler; ulusal eğitimin amaçlarının ve hedeflerinin gerçekleştirilmesine, öğrencilerin nitelikli vatandaşlar olarak yetiştirilmesine, bu doğrultuda eğitim-öğretim çalışmalarının uygulanmasına, geliştirilmesine ve gerekli etkinliklerin gerçekleştirilmesine veli katılımını örgütlü olarak sağlayan olumlu bir temel oluşturmaktadır. Oluşturulan bu yapının güçlü yanları; okul-aile birliklerine anayasa, temel kanun ve Atatürkçü düşünce sistemi ve uygulamaları temelinde ulusal bir ve bakış ve sorumluluk yüklemektedir. Eğitime ve öğretime bütüncül ve sistemci bir bakışla yönelişin temel alınması yanında, öğrenciyi temel alan, okul-aile ilişkilerini güçlendirmeye yönelen, işbirliğine ve birlikte yapmaya olanak sağlayan bir yönetim anlayışı tanımlanmaktadır. Okul-aile birliği; veli katılımını temel alan örgütlü bir yapıda, ulusal bakış ve sorumluluklar gereğince, çağdaş toplum olma doğrultusunda ve çağdaş vatandaşların yetiştirilmesi için, okul yönetimi ile işbirliği içinde, öğrenciyi, okulu ve eğitimi geliştirici etkinlikler yapan, gerekli ilişki ve etkileşimleri kuran, velilerin gücünü demokrasi kültürüne ve ilkelerine göre harekete geçiren

örgütlü bir birliktir. Okul-aile birlikleri toplumun kalkınması ve ilerlemesi için bir güç odağı olarak ele alınmalıdır. Hedef kitlesi çevresi, içinde tüm okul sistemi ve bileşenleridir. Birliğin düzenleyici kuralları, yönetmelikte bu doğrultuda ele alınmalı ve geliştirilmelidir. Gelişimsel açıdan sorunların belirlenmesi, gereksinimlerin saptanması, eğitsel açıdan çalışmaların politika ve stratejilerinin saptanması, yaşam boyu eğitim ilkelerine göre yaklaşımın güçlendirilmesi önem kazanmaktadır. Birlik çalışmalarının oluşturacağı süreçler içinde, tüm tarafların neleri öğreneceğinin tanımlanması ve uygulamaya dönüştürecek mekanizmaların geliştirilmesi gerekir. Başta veliler olmak üzere, birlikle ilgili tüm tarafların saptanacak amaçlar ve hedefler doğrultusunda davranışlarının değiştirilmesi planlanmalıdır. Örgütlü yapılar içinde, demokratik liderlerin önderliğinde, devlet desteği temel alınarak, çağdaşlaşma doğrultusunda geliştirici çalışmalar yapılmalıdır (Miser,2000:19-46). Birlik çalışmaları; çağdaş toplum hedefi doğrultusunda, bilimin önderliğinde, demokratik çalışma değerleri uyarınca, öğrenciyi temel alan, sosyal çevreyi, aileyi ve okulu kucaklayan ve geliştiren, birlikte yapma, dayanışma, paylaşma, katılımı sağlama, işbirliği yapma, destekleme, yardımcı olma, katkıda bulunma ve etkinlikler düzenleme çabalarına dayalı olarak nitelik ve nicelik kazanmaktadır. Bir-

lik yapısının gelişmeye açık yanlarını saptamaya olanak sağlayan analizler, yaşanan sorunları da anlamaya yardımcı olmaktadır. Yeni görev ve sorumluluklar arasında yer alan hizmet alanları; ek eğitim programı düzenleme, okulun eğitim alt yapısını sağlama ve geliştirme, okul alanlarının kamu yararına kullanılmasını düzenleme, bağış alma ve kayıtlarını tutma, okulda gelir getiren alanların işletilmesi, mal ve hizmet satın alma, okula ve yoksul öğrencilere maddi ve manevi destek sağlama, servis işletmeciliğinde sorumluluk alma, okulda düzenlenen tören ve toplantıların giderlerine katkıda bulunma gibi görevler birliklerin düzeyini aşan ve yerine getirilmesi zor olan sorumluluklardır.

Birlikler, merkezi yönetim ve yerinden yönetim ilkelerinin bir arada etkililik kazanması ile sorunları çözebilir (Öncü,1976:86-88). Birlikler bu ilkeleri güçsüzleştiren ve yerelleşmeye dönük açılımları sergileyen yönelişlerin çelişkilerine sürüklenmemelidir. Birliklerin örgüt kültürü ve örgüt iklimi, yeni düzenlemelerin oluşturduğu çelişkilerle iç içedir. Örgüt kültürünün eleştirilmesinde; demokratik değerler, demokratik liderlik, motivasyonun artırılması, duyarlılık, demokratik iletişim stratejisi temel alınmalıdır (Varol,1993:181-22). Okul yönetiminin program bütçe odağında yerine getirmesi söz konusu olan görevlerin birliklere açılması, katkıda bulunma,

destek olma ve yapma eylemleri ile tanımlanması, idarenin sorumluluklarının devri anlamına gelecek boyutları içermektedir. Uygulamada; okul yönetimi ile birlik yönetiminin ilişkilerinde farklı algılamaları gündeme getirmesi ve çatışmalar doğurması söz konusu olmaktadır. Kamusal sorumlulukların birliğe devri anlamına gelebilecek düzenlemeler; velilerin gücünü ve düzeyini aşacak boyutları kapsamaktadır. Mali konulara odaklı düzenlemelerin yaratacağı mali yük, mali işlerin yerine getirilmesi için gerekli olan nitelikli elaman gereksinimi birliklerde görev alan velilerin düzeyini aşacak nitelikler taşımaktadır. Okul aile birliği yönetimi açısından, yapısal riskler olarak değerlendirilebilecek bu konuların tartışmaya açılması gereklidir. Birlik çalışmaları, aynı zamanda bir sorun çözme süreci olarak düşünüldüğünde (Miser, 2000: 47-52), yukarıda gündeme gelen sorunların çözümü öncelik kazanmaktadır. Bu doğrultuda alınacak kararlar, okul-aile birliklerini güçlendirici sonuçlar doğuracaktır.

KAYNAKÇA

- Aydın, M. (2000) **Eğitim Yönetimi**, Ankara: Hatipoğlu Yayıncılık.
- Bilgen, H. N. (1994) **Çağdaş ve Demokratik Eğitim**, Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı.
- Büyükkaragöz, S. Kesici, Ş. (1995) **Demokrasî ve İnsan Hakları Eğitimi**, Ankara: TDV Yayınları.
- Cılga, İ. N. Basım, V. Duyan, B. Özdi, Ü. Sığı (2001) **Etkili Yönetim İçin İletişim**, Ankara: Kara Harp Okulu.
- Cılga, İ. (2004) **Okulda Katılımcı Demokrasi Modeli**, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu, No: 15.
- Cüceloğlu, D. (1994) **Yeniden İnsan İnsana**, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çelenk, S. (2003) Okul Başarısının Ön Koşulu: Okul Aile Dayanışması, **İlköğretim-Online, E- Dergi**, Ankara: 2(2), 28 - 34.
- Dökmen, Ü. (1995) **Sanatta Ve Günlük Yaşamda İletişim Çatışmaları ve Empati**, İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Elma, C. Demir, K. (2003) **Yönetimde Çağdaş Yaklaşımlar**, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Erdoğan, İ. (1998) **Araştırma Dizaynı ve İstatistik Yöntemleri**, Ankara: Emel Matbaası.
- Gümüşeli, A. İ. (2004) Ailenin Katılım ve Desteğinin Öğrenci Başarısına Etkisi, **Özel Okullar Birliği Bülteni**, Ankara: 2/6, 14 -17.
- Ilgar, L. (2005) **Eğitim Yönetimi**, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- İnsan Hakları Eğitimi On Yıl Ulusal Komitesi, (2001) **İnsan Hakları Eğitimi On Yıl Komitesi 2000 Yılı Çalışmaları**, Ankara.
- İzğören, A. Ş. (2001) **Geleceğin Organizasyonunu Yaratmak**, Ankara: Academyplus Yayınevi.

Karakütük, K. (2001) **Demokratik Laik Eğitim: Çağdaş Toplum Olmanın Yolu**, Ankara: Anı Yayıncılık.

Kazan, T. (1978) **Halkla İlişkiler Açısından Yönetim ve Yönetilenler**, Ankara: A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi, Yayın No: 417.

Miser, R. (2000) **Topluluk Katılımı**, Ankara: A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, Yayın No: 183.

Sencer, M. Sencer, Y. (1978) **Toplumsal Araştırmalarda Yöntembilim**, Ankara: TODAİE Yayın No: 172.

TODAİE, (2000) **Türkiye’de İnsan Hakları**, (Yay. Haz. Oya Çitci), Ankara: TODAİE İnsan Hakları Araştırma Ve Derleme Merkezi, Yayın No:18.

Türkmen, Ş. (2003) **Okullarda Yönetim Etkinlikleri**, Ankara: Alp Yayıncılık.

Yeşil, R. **Okul ve Ailede İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi**, Ankara: Nobel Yayıncılık.

Oğuzkan, A. F. (1965) **Okul Yönetiminde Demokrasi**, Ankara: Ülkü Yayınları.

Öncü, A. (1976) **Örgüt Sosyolojisi**, Ankara: Sosyal Bilimler Derneği Yayınları: G -7.

Serin, N. (1972) **Eğitim Ekonomisi**, Ankara: A.Ü. Eğitim Fakültesi, Yayın No: 25.

Varol, M. (1993) **Halkla İlişkiler Açısından Örgüt Sosyolojisine Giriş**, Ankara: A. Ü. İletişim Fakültesi Yayınları No: 2.

1982 Türkiye Cumhuriyeti Anayasası.

1973 1739 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu.

Millî Eğitim Bakanlığı (2005), **Okul-Aile Birliği Yönetmeliği.**